

MINRÖJARE

Minröjarna bär skyddsmasker i genomskinlig plast som täcker hela ansiktet. De bär tunga ljusblå skyddsdräkter som täcker bröstet, magen och låren. På händerna har de skyddshandskar, på fötterna stadiga militärkängor. När de arbetar sitter de på knä, vilket betyder att de rör sig långsamt och långsamheten är det som utmärker deras arbete. De kan inte arbeta snabbare. Deras arbete är ett arbete som räknas i kvadratmeter men dessa kvadratmeter tillryggaläggs med en snigels hastighet.

Också:

Tålamod.

Noggrannhet.

Rädsla.

Rädsla?

Det är inte rädsla man tänker på när man möter Muhammed Takar, men han säger att han är rädd, hela tiden. Det kan ju hända nåt hela tiden, säger han. Själv har han haft tur, men det händer olyckor hela tiden, trots att de är så försiktiga. De kan inte vara mer försiktiga. Skulle de vara försiktigare skulle de inte röja några minor alls. Försiktighet.

De kan inte arbeta snabbare, de kan bara bli fler. Å andra sidan kan de inte vara hur många som helst eftersom de arbetar med fem meters säkerhetslucka och de får inte rum så många här bland husen, på fälten, mellan byvägen och kanalen.

Det är varmt. Det är varmt trots att det är mitt i vintern, för solen står högt på den molnfria himlen, rör sig lika trögt som minröjarna där ute på den uttorkade slättmarken. Så de svettas bakom sina tättslutande masker, svettas i sina tunga skyddsdräkter; de rör sig med en snigels hastighet men med jämna mellanrum måste de vila, dra av sig masken och hjälmen och få sträcka på benen, torka bort svetten ur ansiktet och sedan gå bort och dra i sig någon liter vatten. För skärpans skull. För att de rör sig i världens största minfält.

Alla bär sin del av skulden. Först var det ryssarna som spred dem för att trasa sönder gerillasoldaternas fötter och stridsmoral. Gerillan gav svar på tal genom att

lägga ut stridsvagnsminor, senare också antipersonella minor vilka omvärlden försåg dem med. Det fortsatte: under Najibullah, inbördeskriget, talibanerna. USA har släppt drivor av bomber vilka många ligger kvar i markerna; outlösta. Minröjarna hann knappt utbildas, utrustas och kastas ut på fälten förrän det var dags för nya strider.

Enligt officiella uppgifter påverkar dessa minor och detta outlösta artilleri (UXO; unexploded ordnance) livet för 6,4 miljoner afghaner i 2 400 minkontaminerade områden.

Varje dag, varje vecka, varje månad ansluter sig nya offer till den sorgliga skaran av dem som redan har dött. Numera hundra i månaden, för några år sedan sexhundra i månaden.

Hur många har dött? Alltför många. Hur många har lemlästats? Vem gitter räkna dem? Kartan på väggen inne hos Patrick Fruchet på Mine Action Center for Afghanistan, som är ett FN-organ, visar var i landet minorna finns och är därför också en karta över de senaste tjugofem årens afghansk historia: de mörkröda partierna är där striderna stod senast, de mellan talibanerna och Norra Alliansens framryckande trupper. Det är där Muhammed Takar och hans arbetskamrater långsamt rör sig under solen.

Minan är demokratisk. Den gör inte skillnad på fattig eller rik, man eller kvinna, stor eller liten. Den är enkel att tillverka, enkel att lagra och transportera, enkel att utlösa. Billig i inköp. Fruktansvärd i sin verkningskraft. Den tar så lätt en stridsvagn med sig, ett ben, en hand.

Ett minne:

En kropp med huvud och armar men inga ben och utanför operationssalen en far med sin hand i läkarens hand och blicken som sökte hennes, frågan som knappt hördes trots att det var alldeles tyst runtomkring dem: Hur går det? Tre söner hade han redan förlorat. Hon visste inte. Det var i alla fall vad hon sa.

Området de röjer är runt flygbasen Bagram varifrån det numera lyfter robotbestyckade Black Hawk-helikoptrar med ojämna mellanrum. Först röjde de runt basen. Det var lätt. Det var bara att gå efter kartorna ryssarnas lämnat efter sig. Därefter var det dags för Khulai Gulei, byn som ligger femhundra meter från basen.

(Vi befinner oss sex mil norr om Kabul.) Åttahundra invånare, trettiofem hus och en basar med ett trettiotal butiker dit sju-åttahundra människor kommer varje dag. En moské som tar tvåhundra besökare. En väg genom byn. En kanal, vilken bedöms som *ett särskilt uppdrag*. Tvåusen hektar odlingsbar mark med sju (nu uttorkade) druvodlingar med 2580 träd.

Muhammed Takar pekar och förklarar.

De började för två år och tre månader sedan. De har röjt 107 501 kvadratmeter. (Det är ungefär 17 fotbollsplaner.) Där har de hittat och oskadliggjort 122 antipersonella minor, sju antitankminor, 10 234 UXO. De har hittat 368 929 olika slags metallfragment. De började med ett team på tjugosex man, därefter anslöt sig ett lika stort team till, för ett par veckor sedan anlände ett team med maskiner. Dessutom finns här fyra team som är specialiserade på UXO, fem servicekillar, ett par sjukvårdare, ett par som har till uppgift att informera invånarna om minor. Sextiofem man allt som allt. Fler kan de inte vara.

De hittade tio minor i moskén.

De har hittat många minor runt dörrarna till bostadshusen.

Det finns inga kartor, varken från Norra Alliansen eller talibanerna.

Svårast är UXO.

De meddelar sig medelst färger: *rött* talar om att det finns minor, *vitt* att det är röjt, *grönt* att det funnits minor, *gult* att minröjning pågår. Ett kort rött streck ovanför ett kort vitt streck på en husvägg betyder att marken runt huset är minröjt, men att det inte är röjt inne i huset. En vit bock på en husvägg betyder att huset är undersökt och rensat på minor.

Också tystnad.

Endast mindetektorernas pipande bryter tystnaden där ute på de uttorkade druvodlingarna. Ett pip och minröjaren lägger detektorn bakom sig och påbörjar det tidskrävande arbetet med att leta sig fram till det stycke metall som fått hans instrument att reagera. Bajonetten är hans mest effektiva redskap, men i ränseln som hänger över hans axel finns också en spade, en sekator, diverse skrapor, stänger i olika storlekar, rep, markörer, en förstahjälpen-låda. Han pillar och skrapar, petar och gräver försiktigt, försiktigt och till sist har han hittat... en liten plåtbit, en flisa av metall, en tråd... När han stöter på en mina samlar han ihop sina verktyg, reser sig

upp och går bort till teamets ledare, berättar vad han hittat, vad för slags mina det är och efter en inspektion på platsen informerar de byns invånare om vad de har funnit och vad som nu ska hända, de ringer vakthavande borta på USA-basen, därefter bygger de ett skydd av sandsäckar runt minan och så sprängs den i luften. Säkerhet.

Hur många döda?

Muhammed Takar är en stor man med svart skägg, ett solbränt ansikte, ett stort leende med starka vita tänder, en vaken blick. Han var tolv när ryssarna invaderade hans land, fortfarande tonåring när han anslöt sig till gerillan hemma i Wardak. Tjänade några år som officer under inbördeskriget, på regeringssidan. Sedan 1996 har han röjt minor. Han har sett ett tjugotal kollegor dö. Det var män han kände; arbetskamrater, vänner. Men det är ett viktigt arbete han utför, viktigt för Afghanistan, viktigt för freden. Allt det där säger han.

- Jag kan inte göra nåt som är viktigare, tillägger han.

Röja minor så att människor kan flytta hem igen. Röja minor så att människor kan börja om på nytt.

Det är inte alls så lätt.

Också konflikter.

Invånarna i Khulai Gulei har kommit tillbaka från landsflykten i Pakistan och Iran och de måste ha någonstans att bo. De måste hitta något slags liv här bland ruinerna. Hur ska de kunna vänta på minröjarna som tar veckor på sig för att röja ett hus, månader för att röja en druvodling? Bättre då att försöka röja själv.

Först var det en minröjare och en bonde som dog av en försåtmina mellan byvägen och kanalen, redan under rekognoseringsarbetet.

Sedan dog en bonde som själv försökte röja sin jordbruksmark, med sin spade. När de tog honom genom byn, i ambulansen som alltid står redo, körde den på en stridsvagnsmina nedgrävd i vägen som löper genom basaren. Alla tre i ambulansen dog – chauffören, en sjukvårdare, en minröjare – och femton av byns invånare skadades. Vägen hade använts av minröjarna i två månader, av byborna i sex. En sjuårig pojke dog när en mina briserade inne på den ännu icke minröjda gården där han bodde. (Hans grav pryds av två gröna stenar, stulna från minröjarna.)

För tre månader sedan dog en bonde som nyss kommit tillbaka från Pakistan. Han kom åt en försåtmina med sin spade, på hans fält som ännu inte röjts.

Om sex månader ska de vara klara med den här byn. Då har det gått tre år sedan de startade.

Och sen?

Muhammed Takar höjer handen och pekar tvärsöver vägen. Där ligger en annan by.

Anders Sundelin

Afghanistan-Nytt 1/2005

Hufvudstadsbladet 17/4 2005